

Utóbbik időben a puszta neve is megváltozott, mert az egyháznak emlékezete is elveszett, maga a hely is Fecskéstől elszakítatván, először Szent-Tornyához, majd Orosházához csatoltatott.¹ Ekkor annak Orosházi Komlósi Ferencz volt gazdája, kinek a környéken legtöbb birtoka volt.² A vármegyei hatóság is nagyon ingadozó volt, mert először Békéshez, majd Csanádhoz, majd Csongrádhoz, majd utoljára ismét Békéshez tartozónak írják az oklevelek. Miből az látszik, hogy a hely a három vármegye érintkezési pontja körül keresendő, vagyis határunk legészakibb részén.

Gorsa falu.

Bod-gorsaya	1331	Gorsa	1552	Gorsa	1644
Gorsas	1456	"	1555	"	1662
Gorsa	1462	Gorsa	1556	Gyorsa	1702
"	1549	Gorsa	1558	Gorsa	1722
		Gorssa	1560		

A név tulajdonság névi képzővel is fordulván elő (Gorsas, Gorsás-ősi³), nem származott sem a Gorsa család névtől,⁴ sem a kun-persa ghorstól (-szék),⁵ sem a török gours, gourza (kerekség)

¹ Karácsonyi i. m. II. 121. (Gellért-kutát megkülönbözteti Gellért-egyházától)

² Lajos kir. hivatolt levele 1525-ből.

³ Zaránd megyében, 1478-ban, Csánkynál, i. m. I. 741.

⁴ Példák erre: Gorsu 1138-ban (Knauz, Mon. eccl. Strig. I. 88.), Kors 1307 (u. o. II. 577.), Korsá 1282. (u. o. II. 154.), Gorsá 1557 (defter), Gorsá 1573. (Frankl, Hazai és külföldi iskolázás 251.). Mindezen tulajdonnevek az oláh grósa (nagy), vagy a tót gorsa (rosz) szavakból képezhetők.

⁵ Gr. Kuum, Codex Cumanicus; 323.

szótól, sem a régi magyar gorsától,¹ nincs összefüggésben a többi hason hangzású helynevekkel sem,² hanem, a mint Borovszky is véli, az ó-szláv gruša vagyis körtefával azonos,³ mint a mely a fentebbi képzőt és összetételt a legalkalmasabban szolgáltatja.

Nevének előttünk ismert, legrégebb alakja azt mutatja, hogy birtokosa Bod volt, kiről fentebb Batida alatt szólottunk. Később a Rátold nembeli Hasznosi Miklós szerezte meg a Csanád megyébe sorozott falut, ennek magva szakadásával pedig visszazállott a királyra, kitől, t. i. az ez időben uralkodó Károly Róerttől, | 1330 azt és Batidát, Becsei Imre barsi ispán s fiai, Tötös és Vesszős a Csanád megyei Veresmartért elcserélték. Ez ügylet a Becseiekre nézve nyereséges lehetett, mert az arról szóló királyi oklevél⁴ az adományosok hűséges szolgálatait is emlegeti.

Zsigmond király idejében a hely, mint lakatlan puszta, a nagy kiterjedésű hód-vásárhelyi uradalom egyik tartozékát képezte, s mint ilyen Hunyadi János birtokában volt, miről | 1456 V. László király új adomány levelet állított ki a nagy hős nevére.⁵ Valószínű azonban, hogy a falu nem volt egész kiterjedésében a Hunyadiak birtokában, vagy ezek csakhamar ezután túladtak rajta, mert néhány évvel később, mikor t. i. Mátyás | 1462

¹ A Nádor-codexben uncus, furca (horog, szigony) értelemben, a székelyek köznyelvén ma is horgas bot, melylyel a halászok a jég alatt hálóikat igazítják, mankó.

² Gerse, Gersa, Guersa, Golsa, Gelse, Korsá, steff.

³ Borovszky, II. 203.

⁴ Gr. Zichy-család okm. t. I. 376.

⁵ Az 1456-iki ad. levélnek a müncheni állami levéltárból vett másolata a Békés vm. múzeum levéltárában.

király a Csanád megyei Szent-királyra nézve határjárást és beigtatást rendelt el, s e hivatalos eljáráshoz a szomszéd nemes urak közül királyi embereket nevezett ki, egyet, t. i. Jánost, Gorsáról küldött ki.¹

A tizedet már a XV. században a csanádi püspöknek fizette.²

A falu határa egy szigetet képezett a nagy rétságban, melyet széles vizek vettek körül s erek és tavak hasogattak, miért is a partosabb helyek rengetek nádasok közé voltak eldugva. E terület dél-nyugati részén, a Gatvás-ér északi partján, a Kenyér-váró-halomtól keletre, Földvárral szemben, fekszik a Gorsai-telek, mely elnevezés az egykori falu belterületét jelzi.³ E helyet régészeti szempontból nem kutattuk.

Ellenben az ettől északnyugatra eső Köveshalmot (Varga Lajos birtoka) Oláh Imre tanár 1894-ben megásatta s ebben nagy mennyiségű téglá, mészhabarcs és terméskő darabok között nyugot-keleti irányban fektetett emberi csontvázakat talált, ezeken kívül egy ∇ alakú, több sor téglából rakott üregben két koponyára s egyéb emberi csontra, másutt ismét 42 cm. mélységben egy magános koponyára, másutt, 110 cm. mélységben 6, majd ismét 5 teljesen ép s egymás mellé helyezett koponyára, egyéb csontok nélkül, talált, melyek egy részét régiségtárunk számára

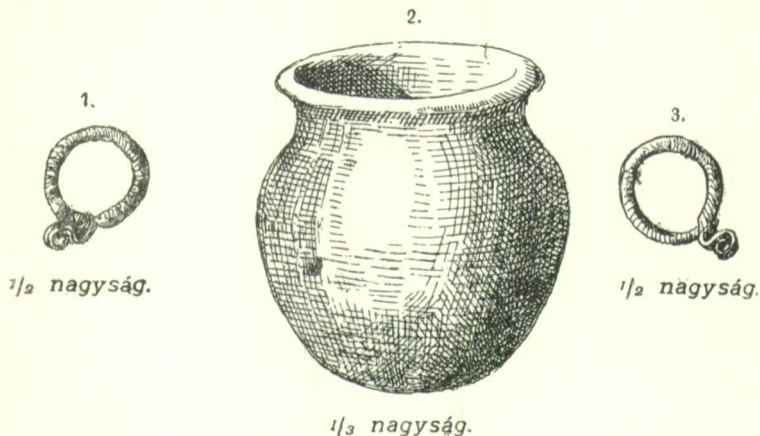
¹ Az oklevél 1462. nov. 28-ról. az Orsz. lt.-ban, Acta past. adv. mort. 35—41. A pozsonyi káptalan 1725-ki másolatában a gr. Károlyi lt. 36. fiók, 25. sz. (A tulajdonnevet több helyen hibásan közli. Gorsát is Borsának írja.)

² Borovszky i. m. I. 162.

³ Az 1774-ki nagy határ-térképen.

hozta haza.¹ Minthogy a sírok az épület falai körül voltak, kétségtelen, hogy e helyen valamikor templom állott, melynek alapja méreteit azonban, mivel már előzetesen kiszedték a használható köveket s a területet is feldúlták, nem lehetett megállapítani.

Más helyről, nevezetesen a Gatyás-ér melletti halomból, került régiségtárunkba, Szilágyi László mérnök ajándékából, egy mázatlan agyag csupor;

30. sz. Gorzsai, középkori leletek.

ismét más helyről, t. i. a Keleti Adolf tanyáján felfedezett soros sírokból, két darab Árpádkori halántékgyűrű bronzból, melyet Varga Antal tanár ásatott ki. (V. ö. Bod-anya-egyháza.)

¹ A törzs nélküli emberi fejek, s még inkább a fej nélküli emberi törzsek csontjai régibb századokban gyakran fordulnak elő leleteink közt. Ennek megfejtése az, hogy különösen a török-tatár katonák s ezek példájára a magyarok is, leszelték és elvitték az ellenség fejét, hogy vitézségükről bizonyosságot mutathassanak; olykor azonban a zsákmányul eltulajdonított fejeket a megtámadottak vissza is foglalták s azután, természetesen, tisztességesen eltemették. Más felől tudjuk, hogy az itt lakott boszorkányok is levágták olykor az emberek fejét, hogy azesőt „elkössék“ s a szerencsét elvegyék. (L. a szegedi boszorkányok per-iratait Reiznernél, Szeg. tört. III. 414. 416. stb.).